श्रीगणेशायनमः ॥ नक्षत्रमंत्राः । तत्रादौ नक्षत्राधिपाभिधी
यते ॥ अग्निर्नः पातु कृत्तिकेत्यादीनां नक्षत्रेष्टिपारपाठि
तानां मंत्राणां । विश्वेदेवा व्रतपतयः क्रमेणाग्निः प्रजापति
सोमो रुद्र आदितिर्बृहस्पतिः सर्पाः पितरोर्यमा भगः स
विता त्वष्टा वायुरिंद्राग्नी मित्रेंद्रो प्रजापतिरुणा विश्वि
ष्ठा निर्ऋतिरापो विश्वेदेवता ब्रह्मा विष्णुर्वसव इंद्रामको
वरुणा अजएकपादहिर्बुध्न्यः पूषाश्विनौ यमः । इति दे
वता त्रिष्टुप्छंदः आद्यानुष्टुप्छंदांस्येते जगतीत्र्यंपे विनि
योगः ॥ अन्यत्कर्मानुसारेणा विनियोगो वाच्यः ॥ मंत्राः ॥ नक्ष:
१

ॐ अग्निर्नः पातु कृत्तिकानक्षत्रं देवमिंद्रियं । इदमासां विच
क्षणां हविरासं जुहोतन ॥१॥ यस्य भांति रश्मयो यस्य केत
वः अस्येमा विश्वा भुवनानि सर्वाः स कृत्तिकाभिरभि
संवसानः ॥ अग्निर्नो देवः सुविते दधातु ॥२॥ प्रजापतेरो
हिणीवेतु पत्नी विश्वरूपा बृहती चित्रभानुः । सा नो यज्ञस्य सु
विते दधातु यथा जीवेम शरदः सवीराः ॥३॥ रोहिणी
देव्युदगात्पुरस्तात् विश्वारूपाणि प्रतिमोदमाना । प्रजाप
तिं हविषा वर्धयंती प्रिया देवानामुपयातु यज्ञं ॥४॥ सो
मो राजा मृगशीर्षेण आगन् । शिवं नक्षत्रं प्रियमस्य धा

२

म॰। अप्यायमानो बहुधा जनेषु रेतं प्रजां यजमानो दधा
तु॰ ॥५॥ यत्ते नक्षत्रं मृगशीर्षमस्ति प्रियं राजन्प्रियतमं प्रि
याणां तस्मै ते सोम हविषा विधेम शंन एधि द्विपदे शं चतु
ष्पदे॰ ॥६॥ आर्द्रया रुद्रः प्रथमान एति॰ श्रेष्ठो देवानां पतिर
घ्नियानां॰ नक्षत्रमस्य हविषा विधेम॰ मा नः प्रजां रीरिषन
मोत वीरान॰ ॥७॥ हेति रुद्रस्य परिणो वृणक्तु आर्द्रा नक्ष
त्रं जुषतां हविर्नः ॥ प्रमुंचमानौ दुरितानि विश्वा॰ अपाघशंसन्नु
दतामरातिं॰ ॥८॥ पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु पुनर्वसू नः पुन
रेतां यज्ञं॰ ॥ पुनर्नो देवा अभियंतु सर्वे पुनः पुनर्वो हविषा यजा
म॰ ॥९॥ एवा न देव्यदितिरनर्वा विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा॰ पु
नर्वसो हविषा वर्द्धयंती प्रियं देवानामदिशोनु सर्वा अभयं नो अस्तु॰ ॥११॥

२ ग्र

ति‍ष्यः पुरस्तादुत मध्यतो नो बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्॰ बा
धेतां द्वेषो अभयं कृणुतां सुवीर्यस्य पतयः स्याम॰ ॥१२॥ इदं सर्पेभ्यो
हविरस्तु जुष्टं॰ आश्रेषा येषामनुयंति चेतः॰ ये अंतरिक्षं पृथिवीं
क्षियंति ते नः सर्पासो हवमागमिष्ठाः॰ ॥१३॥ ये रोचने सूर्यस्या
पि सर्पाः ये दिवं देवीमनुसंचरंति। येषामाश्रेषा अनुयंति
कामं तेभ्यः सर्पेभ्यो मधुमज्जुहोमि॰ ॥१४॥ उपहूताः पि
तरो ये मघासु मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः ॥ ते नो नक्षत्रे
हवमागमिष्ठाः स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं जुषंतां ॥१५॥ ये
अग्निदग्धा येऽनग्निदग्धा येमुं लोकं पितरः क्षियंति। याश्च वि
द्म यां उ च न प्रविद्म मघासु यज्ञं सुकृतं जुषंतां॰ ॥१६॥ गा
वां पतिः फल्गुनीनामसि त्वं तदर्यमित्र वरुणां सांबयं सानि

तारंसनीनांजीवाजीवनमुपसंविशेम ॥१७॥ येनविश्वा
भुवनानिसंजिताभस्यदेवीमनुसंयातिवेतः ॥ अयंभा
गजातरस्तुविष्वा. फल्गुनीरूपतोरोरवीति ॥१८॥ श्रेष्ठो
देवानांभगवोभगासितत्वाविदुःफल्गुनीस्तस्यविश्वाः ॥
अस्मभ्यंक्षत्रमजरंसुवीर्यंगोमदश्ववदुपसंनुदेह ॥१९॥
भगोहदाताभगइत्प्रदाताभगोदेवीःफल्गुनीराविवेश ॥ भगस्ये
त्प्रसवंगमेमयत्रदेवैःसधमादंमदेम ॥२०॥ आयातुदेवः
सवितोपयातुहिरण्ययेनसुवृतारथेनवहन्हस्तंसुभ
गंविद्मनापसंप्रपदमन्नंपशुरिंपुत्रमपमक्षा ॥२१॥ हस्तःप्रयच्छ
त्वमृतंवसीयःदक्षिणेनप्रतिगृभ्णीमएनत् ॥ दातारमद्यसवि
ताविदेययोनोहस्तायप्रसुवातियज्ञं ॥२२॥ त्वष्टानक्षत्रमभ

गृ.सू. २

श्चोतिचित्राभ्युभंस्रसंप्रवातिरोचमानं ॥ निवेशयन्नमृतान्म
र्त्यांश्चरूपाणिपिंशन्भुवनानिविश्वा ॥२३॥ तन्नस्त्वष्टातदुचित्रा
विचष्टांतन्नक्षत्रंभूरिदाअस्तुमह्यं ॥ तन्नःप्रजांवीरवतींसनोतु
गोभिर्नोअश्वैःसमनक्तुयज्ञं ॥२४॥ वायुर्नक्षत्रमभ्येतिनिष्ट्यां
तिग्मशृंगोवृषभोरोरुवाणः ॥ समीरयन्भुवनामातरिश्वा
अपद्वेषांसिनुदामरातीः ॥२५॥ तन्नोवायुस्तदुनिष्ट्याशृणो
तुतन्नक्षत्रंभूरिदाअस्तुमह्यं ॥ तन्नोदेवासोअनुजानंतुकामं प्र
यातरेमदुरितानिविश्वाः ॥२६॥ दूरमस्मच्छत्रवोयंतुभीतास्तदिन्द्रा
ग्नीकृणुतांतद्विशाखे ॥ तन्नोदेवाअनुमदंतुयज्ञंपश्चात्पुरस्तादभयं
नोअस्तु ॥२७॥ नक्षत्राणामधिपत्नीविशाखेश्रेष्ठाविन्द्राग्नीभुव
नस्यगोपौ ॥ विषूचःशत्रूनपबाधमानौअपक्षुधंनुदतामरा

ति॥२८॥अद्यास्म हव्यैर्नमसोपसद्य मित्रं देवं मित्रधेयं नो
अस्तु॥अनूराधान्हविषा वर्द्धयंतः शतं जीवेम शरदः सवी
राः॥२९॥चित्रं नक्षत्रमुदगात्पुरस्तात् अनूराधा स इति यद्
वदंति॥तन्मित्र एति पथिभिर्देवयानैः हिरण्ययैर्विततैरं
तरिक्षे॥३०॥इंद्रो ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति यस्मिन्वृत्रं वृ
त्रतूर्ये ततार॥तस्मिन्वयममृतं दुहानाः क्षुधं तरेम दुरितं
दुरिष्टं॥३१॥पुरंदराय वृषभाय धृष्णवे अषाढाय सह
मानाय मीढुषे॥इंद्राय ज्येष्ठा मधुमद्दुहाना उरुं कृणो
तु यजमानाय लोकं॥३२॥मूलं प्रजां वीरवतीं विदेय परा
च्येतु निर्ऋतिः पराचा॥गोभिर्नक्षत्रं पशुभिः समक्तं अह
र्भूयाद्यजमानाय मह्यं॥३३॥अहर्नो अद्य सुविते दधा ८

तु मूलं नक्षत्रमिति यद्वदंति॥पराचीं वाचा निर्ऋतिं नुदामि शिवं
प्रजायै शिवमस्तु मह्यं॥३४॥या दिव्या आपः पयसा संबभूवुः
या अंतरिक्ष उत पार्थिवीर्याः॥यासामषाढा अनुयंति कामं ता न आ
पः शं स्योना भवंतु॥३५॥तन्नो विश्वे उप शृण्वंतु देवा तदषाढा अभि
संयंतु यज्ञं॥तन्नक्षत्रं प्रथतां पशुभ्यः कृषिर्वृष्टिर्यजमानाय क
ल्पतां॥३६॥शुभ्राः कन्या युवतयः सुपेशसः कर्मकृतः सुकृतो वीर्या
वत्यः॥विश्वान्देवान्हविषा वर्द्धयंती अषाढाः काममुपयांतु य
ज्ञं॥३७॥यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयत्सर्वमेतत्॥अमुं च लोकमिदमू
च सर्वं तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विजित्य श्रियं दधात्वहृणीयमानं॥३८॥उभौ लो
कौ ब्रह्मणा संजितेमौ तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विचष्टां॥तस्मिन्वयं पृत
नाः संजयेम तन्नो देवासो अनुजानंतु कामं॥३९॥शृण्वंति श्रोणा
ममृतस्य गोपां पुण्यामस्या उपशृणोमि वाचं॥महीं देवीं विष्णु
पत्नीमजूर्यां प्रतीचीमेनां हविषा यजामः॥४०॥त्रेधा विष्णुरुरुगा

यो विश्वकर्मा महीं दिवं पृथिवीमंतरिक्षं ॥ तं केशाहा तिश्रवद्दु मानापु
शंपश्रोकं यजमानाय कृणवती ॥४१॥ अष्टौ देवा वसवः सौम्यास श्चत
स्रो देवी रजराः श्रविष्ठाः ॥ ते यज्ञं पांतु रजसः परस्तात्संवत्सरीणम
मृतं स्वस्ति ॥४२॥ यज्ञं नः पांतु वसव पुरस्ता दक्षिणतोभि यंतु श्र
विष्ठाः ॥ पुण्यं नक्षत्रमभि संविशाम मानो अरातिरघशंसागन् ॥४३॥
क्षत्रस्य राजा वरुणोधिराजो नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः ॥ तौ देवे
भ्यः कृणुतो दीर्घमायुः शतं सहस्रा भेषजानि धत्तः ॥४४॥ यज्ञं नो रा
जा वरुण उपयातु तं नो विश्वे अभि संयंतु देवाः ॥ तं नो नक्षत्रं शतभिषग्जुषाणं
दीर्घमायुः प्रतिरद्भेषजानि ॥४५॥ अज एकपाद् [illegible] दगात्पुरस्ताद्विश्वा भूतानि
प्रतिमोदमानाः ॥ तस्य देवाः प्रसवं यंति सर्वे प्रोष्ठपदासो अमृतस्य गोपाः ॥४६॥ वि
भ्राजमानः समिधान उग्र आंतरिक्षं अरुहदगन्द्यां तं सूर्यं देवमजमेकपादं प्रोष्ठपदासो
अनुयंति सर्वे ॥४७॥ अहिर्बुध्नियः प्रथमान एति श्रेष्ठो देवानामुत मानुषा
णां ॥ तं ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः प्रोष्ठपदासो अभिरक्षंति सर्वे ॥४८॥ चत्वा